

РЕКОМЕНДАЦІЯ [CM/Rec\(2016\)3](#)
КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ ДЕРЖАВАМ-ЧЛЕНАМ
ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ ТА БІЗНЕС
*(прийнята Комітетом міністрів 2 березня 2016 року
на 129-му засіданні Заступників міністрів)**

Комітет міністрів,

Враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її державами-членами, *серед іншого*, шляхом дотримання спільних стандартів та здійснення заходів у сфері прав людини;

Будучи впевненими, що економічний і соціальний прогрес є засобом утвердження цілей Ради Європи;

Нагадуючи про зобов'язання держав-членів забезпечити кожному, хто знаходиться під їх юрисдикцією, права і свободи, закріплені в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ETS No. 5) та протоколах до неї, включаючи й забезпечення ефективних засобів врегулювання національною владою порушення цих прав і свобод, та відповідні зобов'язання держав-членів згідно з Європейською соціальною хартією (ETS No. 35), Європейською соціальною хартією (переглянутою) (ETS No. 163), та іншими європейськими договорами щодо прав людини;

Підтверджуючи, що всі права і основоположні свободи людини є універсальним, неподільним, взаємозалежним і взаємопов'язаним;

Визнаючи, що бізнес-структури мають відповідальність щодо поваги прав людини;

Враховуючи Рамкову програму ООН «Захищати, поважати та відновлювати права», схвалену Радою ООН з прав людини 18 червня 2008 року та «Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини: впровадження Рамкової програми «Захищати, поважати та відновлювати права», затверджені Радою ООН з прав людини 16 червня 2001 року (далі - «Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини»);

* Неофіційний переклад. Виконано за підтримки Ресурсного центру з питань бізнесу та прав людини у рамках Спільного проекту 2018 року Інституту економіко-правових досліджень НАН України та Ресурсного центру з питань бізнесу та прав людини «Зміцнення засад у сфері бізнесу і прав людини: драйвери для України».

Враховуючи Загальний коментар №16 Комітету ООН з прав дитини щодо обов'язку держави стосовно впливу бізнес-сектору на права дитини, адресований в 2013 році всім державам, які є сторонами Конвенції ООН з прав дитини; Згадуючи свою Декларацію щодо

Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини від 16 квітня 2014 року, і, зокрема, що їх ефективна імплементація як урядами держав, так і бізнес-структурами, є суттєво важливою для поваги прав людини в бізнес-контексті;

Підкреслюючи цією Рекомендацією свою рішучість долучитися до ефективного виконання Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини на європейському рівні,

Рекомендує урядам держав-членів:

1. переглянути свої національні законодавства та практику на предмет їх відповідності положенням цієї Рекомендації, принципам та настановам, викладеним у Додатку до неї, та періодично і регулярно оцінювали результативність вжитих заходів;

2. забезпечити шляхом належних заходів і дій поширення цієї Рекомендації серед компетентних органів і зацікавлених сторін з метою покращення обізнаності про корпоративну відповідальність щодо поваги до прав людини та сприяти їх реалізації;

3. поширювати приклади гарного досвіду стосовно впровадження цієї Рекомендації шляхом включення їх до спільної інформаційної системи, яка має бути створена та підтримувана Радою Європи, і яка має бути відкритою для громадськості, серед іншого, і через існуючі інформаційні системи;

4. ділилися досвідом щодо планів імплементації Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини («Національні плани дій») на національному рівні, включаючи оновлені Національні плани та найкращі практики в контексті розробки і оновлення Національних планів у спільній інформаційній системі, яка має бути створена та підтримувана Радою Європи, і яка має бути відкритою для громадськості, серед іншого, і через існуючі інформаційні системи;

5. перевіряти у рамках діяльності Комітету міністрів виконання цієї Рекомендації не пізніше, ніж через п'ять років після її прийняття за участі всіх зацікавлених сторін.

Додаток до Рекомендації CM/Rec(2016)3

I. Імплементація Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини

а. Загальні заходи

1. Держави-члени повинні ефективно імплементувати Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини як глобального сучасного базового стандарту у сфері бізнесу та прав людини, який спирається на три підвалини:

- існуюче зобов'язання держав поважати, захищати та втілювати права людини та основоположні свободи («зобов'язок держави захищати права людини»);

- роль бізнес-структур як спеціалізованих органів суспільства, що виконують спеціалізовані функції, у дотриманні всіх відповідних законів і прав людини («корпоративна відповідальність щодо поваги до прав людини»);

- необхідність забезпечення доступу до ефективних належних засобів захисту при порушенні прав чи зобов'язань.

2. Вони повинні імплементувати Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини та цю Рекомендацію в недискримінаційний спосіб із належною увагою до гендерно-пов'язаних аспектів.

3. У ході імплементації Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини держави-члени мають враховувати увесь спектр стандартів у сфері прав людини та забезпечити послідовність і узгодженість дій всіх рівнів урядування. Держави-члени, які не висловили згоди взяти зобов'язання за Конвенцією, що згадується у цій Рекомендації, мають над цим подумати.

4. Держави-члени повинні брати до уваги всі заяви, загальні коментарі, рекомендації та тематичні коментарі, що надходять від компетентних моніторингових органів, і стосуватимуться положень про права людини відповідних міжнародних чи регіональних конвенцій.

5. На додаток до імплементації Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини ними самими, держави-члени повинні чітко встановити вимогу, що всі бізнес-структури, які є «резидентами» або працюють в межах їхньої юрисдикції, також повинні дотримуватися цих принципів у своїй роботі.

6. За необхідності, держави-члени повинні сприяти перекладу та розповсюдженню Керівних принципів ООН, зокрема в окремих секторах чи на підприємствах особливого типу, де обізнаність про них ще не на належному рівні, або де існує високий ризик порушення прав людини.

7. Держави-члени повинні заохочувати треті країни до впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини й інших відповідних стандартів. Вони також мають подбати про розвиток партнерства чи інші види підтримки країн, які бажають запровадити ці стандарти.

8. Держави-члени повинні надавати поради і підтримку третім країнам, які матимуть бажання зміцнити, згідно із Керівними

принципами ООН з питань бізнесу та прав людини, власні судові і несудові механізми розгляду скарг, та зменшити бар'єри для доступу до засобів оскарження порушень прав людини в сфері бізнесу на території своїй юрисдикції.

9. Держави-члени мають підтримувати роботу ООН, включно із Робочою групою з питань бізнесу та прав людини, сприяти ефективному і всеохопному розповсюдженню та впровадженню Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини.

b. Національні плани дій

10. Якщо держави-члени ще цього не зробили, вони мають розробити і прийняти Плани національного впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини («Національні плани дій»), які будуть спрямовані на всі три підвалини цих принципів та даної Рекомендації. Вони повинні забезпечити оприлюднення і широке розповсюдження цих Планів.

11. У процесі розробки таких Національних планів держави-члени повинні покладатися на наявні інструкції, включаючи і надані Робочою групою з питань бізнесу та прав людини, та спиратися на експертний досвід і залучення всіх зацікавлених учасників, включаючи бізнес-організації та підприємства, національні установи з прав людини, профспілки та неурядові організації.

12. За участі всіх зацікавлених сторін держави-члени мають постійно здійснювати моніторинг впровадження своїх Національних планів дій, та періодично оцінювати й оновлювати їх. Враховуючи, що для різних держав найбільш придатна модель планів може бути різною, держави-члени мають обмінюватися інформацією про найкращий досвід розробки і оновлення Національних планів одна з одною, з третіми країнами та відповідними зацікавленими учасниками.

II. Обов'язок держави захищати права людини

13. Держави-члени повинні:

- вживати необхідних заходів і вимагати від бізнес-структур, що працюють на їхній території, поважати права людини;
- застосовувати необхідні заходи і вимагати від бізнес-структур-резидентів поважати права людини в процесі їх роботи за кордоном;
- заохочувати та підтримувати бізнес-структури іншими засобами, щоб вони поважали права людини в ході своєї роботи.

14. Держави-члени мають забезпечити, щоб кожен, хто знаходиться під їхньою юрисдикцією, мав легкий доступ до інформації

тією мовою, яку розуміє, про існуючі права людини в контексті корпоративної відповідальності.

15. У межах своєї юрисдикції держави-члени повинні захищати фізичних осіб від порушення прав людини третіми сторонами, включаючи і бізнес-структури. Це включає й їхні позитивні та процедурні зобов'язання згідно з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод в застосуванні та інтерпретації Європейського суду з прав людини.

Такі зобов'язання складаються з вимог попереджати порушення прав людини, коли компетентні органи знають чи мають знати про наявність реального ризику таких порушень, здійснювати незалежні та неупереджені, адекватні та швидкі офіційні розслідування порушення прав, якщо є підстави стверджувати про їх наявність; здійснювати ефективне судове переслідування та вживати належних заходів для створення доступних та ефективних механізмів, які вимагають, щоб жертви таких порушень отримували швидке та адекватне відшкодування за будь-яку завдану шкоду.

16. Європейська соціальна хартія, Європейська соціальна хартія (переглянута) та Додатковий протокол до Європейської соціальної хартії, який передбачає систему колективного оскарження (ETS No. 158) – є додатковими ключовими договорами, що забезпечують захист від порушення прав людини у сфері бізнесу, зокрема стосовно прав працівників. Держави-члени, які ратифікували ці договори в якості цілей своєї політики, яка має проводитися на національному та міжнародному рівні, повинні створювати умови, за яких всі права і принципи, зазначені у Частині 1 Європейської соціальної хартії (переглянутої) могли б ефективно реалізовуватися, і мають розглянути питання про збільшення кількості ратифікованих положень Хартії.

17. Згідно зі своїми міжнародними зобов'язаннями, держави-члени повинні забезпечити ефективне дотримання своїх законів про працевлаштування та вимагати від бізнес-структур не дискримінувати працівників за будь-якою ознакою, як це зазначено у статті 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та розтлумачено практикою Європейського суду з прав людини.

18. Держави-члени мають забезпечити, щоб їхнє законодавство створювало умови, сприятливі для поваги до прав людини, та не створювало бар'єрів для ефективної відповідальності та виправлення порушень прав людини у сфері бізнесу. Вони повинні здійснювати оцінку свого нового законодавства з точки зору його впливу на права людини.

19. Держави-члени мають звертати особливу увагу на права і потреби, а також на виклики, що постають перед тими особами, групами осіб, або населенням, які можуть піддаватися особливому ризику вразливості чи маргіналізації.

III. Дії держави зі стимулювання корпоративної відповідальності щодо поваги до прав людини

20. Держави-члени мають застосовувати такі заходи, які необхідні для заохочення, або, коли доречно, і до спонукання, вимагаючи:

- від доміцільованих бізнес-структур, що знаходяться під їхньою юрисдикцією, проводити юридичну перевірку дотримання прав людини в ході ведення їх діяльності;
- від бізнес-структур, що знаходяться під їхньою юрисдикцією та ведуть значну діяльність, проводити юридичну перевірку дотримання прав людини стосовно всіх видів їхньої роботи, включаючи спеціальну оцінку впливу окремих проектів на дотримання прав людини, у відповідності до розміру бізнес-структури, характеру і контексту її роботи.

21. Держави-члени повинні заохочувати, а де потрібно, і вимагати від бізнес-структур, означених у параграфі 20, забезпечувати більшу прозорість, «знати і демонструвати» свою корпоративну відповідальність щодо забезпечення поваги до прав людини. Держави-члени мають також заохочувати, а де потрібно, і вимагати від таких бізнес-структур регулярного надання інформації про їхні зусилля з корпоративної відповідальності щодо поваги прав людини.

22. Держави-члени мають застосовувати додаткові заходи і вимагати від бізнес-структур поваги прав людини, включаючи, де потрібно, проведення юридичних перевірок стосовно дотримання прав людини, які можуть стати частиною вже існуючих перевірок, коли держави-члени:

- володіють бізнес-структурами чи контролюють їх;
- надають бізнес-структурам значну підтримку та послуги, наприклад, експортно-кредитних агенцій та офіційного інвестиційного страхування або гарантійних агенцій;
- видають бізнес-структурам експортні ліцензії;
- здійснюють комерційні операції з бізнес-структурами, включно із укладанням контрактів на публічні закупівлі;
- приватизують надання послуг, які можуть вплинути на дотримання прав людини.

Держави-члени повинні здійснювати оцінювання вжиті заходи, та, якщо необхідно, реагувати на будь-які недоліки. Вони також повинні забезпечувати адекватні наслідки у випадку недотримання прав людини.

23. При укладанні та під час дії інвестиційно-торгових угод чи інших подібних договорів, держави-члени повинні вивчати можливий вплив таких договорів на права людини та вживати кроків, включаючи

інкорпорацію положень про права людини, для зменшення та усунення виявлених ризиків негативного впливу на права людини.

24. З метою не підтримання застосування смертної кари чи тортур в третіх країнах шляхом непостачання туди товарів, які можуть бути використані для цієї мети, держави-члени повинні забезпечити, аби бізнес-структури, які знаходяться під їхньою юрисдикцією, не торгували такими товарами, які не мають іншого практичного застосування, окрім як для виконання смертної кари, катування, чи іншого жорстокого, негуманного, та такого, що принижує, поводження чи покарання.

25. Держави-члени повинні, коли бізнес-структури, означені у параграфі 20, представлені торговими місіями у державах-членах та третіх країнах, звертати увагу і обговорювати потенційну наявність негативних впливів, які діяльність підприємства може справляти на становище у сфері прав людини в тих країнах, та вимагати від компаній-учасниць дотримання Керівних принципів ООН або Керівних настанов для багатонаціональних компаній, прийнятих Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

26. Держави-члени мають надавати консультації у сфері прав людини, наприклад, через свої відповідні міністерства чи дипломатичні і консульські місії, та бізнес-структури, які бажають працювати чи працюють у третіх країнах, включаючи і виклики по відношенню до осіб або груп осіб чи населення, які можуть піддаватися ризику вразливості чи маргіналізації, та з урахуванням гендерно-пов'язаних аспектів.

27. Держави-члени повинні інформувати бізнес-структури, означені в параграфі 20, про потенційні наслідки для прав людини у зв'язку з веденням діяльності в зонах конфліктів, та в інших секторах чи на територіях, де існує високий ризик негативного впливу на права людини, та надавати таким бізнес-структурам допомогу згідно із відповідними міжнародними домовленостями, такими, як Інструмент Організації економічного співробітництва та розвитку щодо інформування про ризики для багатонаціональних підприємств у зонах слабого врядування або Керівництво ОЕСР з належної уваги до відповідальних ланцюгів постачання корисних копалин із районів, що зачеплені конфліктами та знаходяться в зонах підвищеного ризику. Держави-члени повинні сприяти дотриманню бізнес-структурами галузевих стандартів, таких як Добровільні принципи щодо безпеки та прав людини та Міжнародний кодекс поведінки для приватних постачальників послуг у сфері безпеки. Держави-члени повинні потурбуватися про проведення аналізу галузей/секторів з метою визначення тих з них, де оперативна діяльність може мати найбільший ризик справляти негативний вплив на права людини.

28. Коли потрібно, держави-члени повинні пропагувати, підтримувати та брати участь у тренінгах та семінарах для бізнес-

структур та їх місцевих партнерів по бізнесу, включаючи і перевірку дотримання прав людини під час їх підприємницької діяльності в третіх країнах. Такі тренінги мають проводитись у співпраці із бізнес-організаціями та підприємствами, національними установами з прав людини, профспілками та неурядовими організаціями.

29. Держави-члени мають пропонувати навчання щодо дотримання прав людини у процесі ведення бізнесу для держслужбовців, компетенція яких стосується питань корпоративної відповідальності, наприклад, дипломатичного та консульського персоналу, призначеного в треті країни, де ситуація з дотриманням прав людини є напруженою.

30. Держави-члени повинні застосовувати ефективні впроваджувальні заходи з дотриманням стандартів у сфері прав людини та бізнесу, і забезпечувати залучення у цю діяльність відповідних регуляторних органів.

IV. Доступ до засобів захисту та відновлення прав

а. Доступ до судових механізмів

31. Держави-члени повинні забезпечити ефективне виконання своїх зобов'язань за статтями 6 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та інших міжнародних та європейських договорів з прав людини, надати кожному доступ до суду для обстоювання своїх громадянських прав, так само й кожному, чий права, закріплені названими договорами, порушені, - доступ до ефективних національних засобів захисту, включно коли такі порушення спричинені підприємницькою діяльністю.

і. Цивільна відповідальність за порушення прав людини у сфері бізнесу

32. Держави-члени мають застосовувати законодавчі чи інші засоби, необхідні для забезпечення, щоб порушення прав людини бізнес-структурами, що знаходяться під юрисдикцією даної держави, призводили до цивільної відповідальності згідно з відповідним законодавством.

33. Держави-члени, які ще не визнали юридичну обов'язковість Конвенції про юрисдикцію та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах від 30 жовтня 2007 року (Конвенція «Лугано»), повинні розглянути питання про ініціювання приєднання до цієї Конвенції.

34. Держави-члени мають застосовувати такі законодавчі та інші засоби, які будуть необхідні для забезпечення юрисдикції їхніх внутрішніх судів над цивільними позовами стосовно порушення прав людини у процесі ведення бізнесу, поданих проти бізнес-структур, які перебувають під юрисдикцією даних держав. До цих справ не повинна застосовуватись доктрина «*forum non conveniens*» («неналежна судова

інстанція»).

35. Держави-члени повинні розглянути можливість дозволу своїм національним судам брати до розгляду цивільні позови про порушення прав людини у процесі ведення бізнесу дочірніми бізнес-структурами, де б вони не знаходились, або бізнес-структурами, що знаходяться під юрисдикцією цих держав, якщо такі позови тісно пов'язані із цивільними позовами проти цих останніх.

36. Коли бізнес-структура не є резидентом держави-члена, то держава-член повинна розглянути можливість надання дозволу своїм національним судам розглядати цивільні позови щодо порушення прав людини у процесі роботи такої бізнес-структури, якщо не існує жодного діючого механізму, що гарантує справедливий суд (*forum necessitatis*), і якщо існує дуже тісний зв'язок із даною державою-членом.

37. Коли держава-член володіє чи контролює бізнес-структурою або укладає контракт із бізнес-структурою на надання публічних послуг, то кожна держава-член має застосувати юридичні й інші засоби, щоб забезпечити можливість подання цивільних позовів про порушення прав людини такою бізнес-структурою в свої національні суди і утримуватись від надання будь-яких національних привілеїв чи імунітету щодо таких позовів.

38. Держави-члени повинні застосовувати такі законодавчі та інші засоби, які будуть необхідні для гарантування, що позови щодо порушення прав людини проти бізнес-структур, що знаходяться під їхньою юрисдикцією, не будуть неналежним чином обмежені застосуванням доктрини «закон держави» або «політичне питання».

39. Держави-члени повинні розглянути питання про заходи, що дозволили б таким організаціям, як фундації, асоціації, профспілки та інші організації подавати позови від імені осіб, що постраждали внаслідок бізнес-діяльності.

40. Держави-члени повинні застосовувати законодавчі та інші належні засоби, необхідні для забезпечення, щоб їх національні суди утримувались від застосування права, несумісного із їх міжнародними зобов'язаннями, зокрема тими, що впливають із відповідних міжнародних стандартів із прав людини.

41. Коли особи, що заявляють про те, що стали жертвами порушень прав людини з вини бізнесу, подають цивільні позови проти бізнесу про такі порушення, держави-члени повинні достатнім чином гарантувати рівність сторін у рамках розуміння статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Зокрема, вони мають забезпечити наявність послуг з правової допомоги в своїй юридичній системі у випадку позовів про такі порушення. Така правова допомога має надаватися у практичний та ефективний спосіб.

42. Держави-члени повинні розробити варіанти можливих судових рішень у схожих справах стосовно порушення прав людини у

процесі ведення бізнесу.

43. Держави-члени повинні потурбуватися про перегляд своїх цивільно-правових процедур, якщо застосовні норми перешкоджають доступу до інформації, якою володіє підсудний чи третя сторона, якщо така інформація потрібна для обґрунтування позову жертви порушення прав людини у зв'язку з веденням бізнесу, з належним урахуванням міркувань конфіденційності.

ii. Кримінальна або прирівняна до неї відповідальність за порушення прав людини у сфері бізнесу

44. Держави-члени мають передбачити застосування таких законодавчих чи інших заходів, які необхідні для притягнення бізнес-структур до кримінальної відповідальності чи прирівняної до неї правової відповідальності за вчинення:

- злочинів, що визнані такими у рамках норм міжнародного права, які вчинені бізнес-структурами;
- правопорушень, встановлених згідно із нормами таких договорів, як: Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS No. 173), Конвенція про кіберзлочинність (ETS No. 185), Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (CETS No. 197), Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (CETS No. 201), Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (CETS No. 210), Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000р, Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003р, та Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії від 25 травня 2000р;
- інших правопорушень, що становлять серйозні порушення прав людини, які вчиняються з участю бізнес-структур.

Такі заходи мають також забезпечувати, щоб бізнес-структури могли бути притягнуті до відповідальності за свою участь у вчиненні таких злочинів.

45. Незалежно від того, чи можуть бізнес-структури бути притягнуті до відповідальності згідно з кримінальним чи іншим прирівняним законодавством, держави-члени повинні потурбуватися про застосування таких законодавчих чи інших заходів, які можуть знадобитися для забезпечення, щоб представники бізнес-структур могли притягатися до відповідальності за вчинення злочинів, що визнаються такими за міжнародним правом, правопорушень, визначених згідно із міжнародними угодами, та інших правопорушень, які можуть складати серйозні порушення прав людини, що здійснюються з участю бізнес-структур.

46. Незалежно від того, чи спрямовані вони проти фізичних чи

юридичних осіб, розслідування повинні відповідати критеріям ефективності згідно з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, а саме, вони повинні бути адекватним, сумлінними, неупередженими та незалежними, швидкими, та містити елемент громадського розгляду, включаючи ефективну участь жертв у розслідуванні. Держави-члени зобов'язані притягати до відповідальності за результатами розслідування. Враховуючи, що жертви мають право вимагати результативного офіційного розслідування, будь-яке рішення не починати розслідування, або зупинити розслідування чи переслідування, має бути достатньо обґрунтоване.

iii. Адміністративні засоби захисту

47. Держави-члени повинні застосовувати такі законодавчі та інші засоби, які можуть бути необхідні для забезпечення, щоб рішення компетентних органів влади, що стосуються, наприклад, надання грантової підтримки, послуг чи видача експортних ліцензій бізнес-структурам:

- a. враховували ризики порушення прав людини, наприклад, на основі оцінки їх впливу на права людини;
- b. розголошувалися, коли це доцільно; та
- c. могли бути предметом адміністративного чи судового розгляду.

48. Держави-члени повинні забезпечити належні можливості та засоби для розгляду обґрунтованих звинувачень у порушенні прав людини, пов'язаних із бізнес-діяльністю, що становлять підґрунтя для рішень, згаданих у параграфі 47.

b. Доступ до несудових механізмів

49. Держави-члени мають допомагати у підвищенні обізнаності про несудові механізми оскарження порушень прав людини та полегшувати доступ до них, і робити внесок у поширення знань про доступні несудові механізми оскарження.

50. Держави-члени повинні забезпечити існування державних несудових механізмів оскарження, які відповідали б критеріям ефективності, переліченим у Принципі 31 Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини, та підтримувати виконання рішень, що ухвалюються в результаті діяльності таких механізмів. Держави повинні забезпечити, щоб недержавні несудові механізми оскарження також відповідали критеріям ефективності.

51. Держави-члени повинні здійснювати оцінку адекватності діяльності та доступності таких державних несудових механізмів, як інспекція праці, установи із захисту прав споживачів та агенції із захисту довкілля, національні установи з питань захисту прав людини, інституції омбудсмана та національні органи з питань рівності, - на

додаток до тих засобів захисту, які надає сама держава. Це може включати також розширення повноважень існуючих державних несудових органів або створення нових органів з правом отримувати та приймати рішення по скаргах щодо порушень прав людини у зв'язку з бізнес-діяльністю та виплачувати компенсації постраждалим.

52. Держави-члени, які ще не зробили кроків, спрямованих на впровадження Настанов ОЕСР для багатонаціональних підприємств, повинні це зробити. Вони мають підтримувати ефективно впровадження Тристоронньої декларації засад Міжнародної організації праці, котрі стосуються багатонаціональних підприємств та соціальної політики.

53. Ті держави-члени, які імплементували Настанови ОЕСР, повинні забезпечити ефективність своїх національних контактних пунктів (НКП), створених згідно з Настановами, - зокрема, шляхом надання людських та фінансових ресурсів для виконання такими НКП своїх функцій; забезпечити, аби про діяльність НКП було відомо, щоб він був доступним, працював прозоро та неупереджено, був підзвітним; сприяти застосуванню підходу, що ґрунтується на діалозі; вирішити, чи треба публікувати рекомендації НКП; та забезпечити, щоб рекомендації НКП враховувались урядовими органами при прийнятті рішень про державні закупівлі, експортні кредити та інвестиційні гарантії.

54. Держави-члени повинні заохочувати бізнес-структури, означені у параграфі 20, створювати свої власні механізми оскарження порушень прав людини згідно із критеріями ефективності, передбаченими Принципом 31 Керівних принципів ООН. Там, де існують такі механізми, слід забезпечити, щоб вони не використовувалися для перешкоджання доступу постраждалих від порушень прав людини до звичайної судової системи чи державних несудових механізмів.

с. Загальні заходи

55. З метою поліпшення доступу до засобів оскарження порушень та відновлення прав жертв порушень у зв'язку з бізнес-діяльністю, держави-члени повинні виконувати свої зобов'язання щодо судової співпраці одна з одною та з третіми країнами, включаючи і кримінальні провадження, взаємну правову допомогу, обмін інформацією та даними, збір свідчень та визнання і виконання присудів, - все це у відповідності з правами людини для всіх сторін, що залучені до процесу. В цьому контексті держави-члени заохочуються до інтенсифікації співпраці між ними та з третіми країнами та з недержавними, несудовими механізмами оскарження, що може виходити й за межі їхніх існуючих зобов'язань. Більше від того, держави-члени мають вживати більше зусиль з метою підтримки одна одної шляхом технічної співпраці та обміну досвідом.

56. Держави-члени повинні виділяти достатні кошти та потурбуватися про розробку спеціальних настанов та навчання для суддів, прокурорів, інспекторів, арбітрів та медіаторів, які матимуть

справу із порушенням прав людини у сфері бізнесу, зокрема щодо тих, що мають транснаціональну складову.

57. Імовірні жертви порушень прав людини у сфері бізнесу в межах територіальної юрисдикції держав-членів повинні мати загальний доступ до інформації про зміст відповідних прав людини та про існуючі судові і несудові механізми захисту тією мовою, яку вони розуміють.

V. Додатковий захист працівників

58. Держави-члени мають вимагати від бізнес-структур поважати права працівників, коли підприємства працюють в межах їх територіальної юрисдикції, та, якщо необхідно, і під час діяльності таких бізнес-структур за кордоном, якщо вони є резидентами держави-члена.

59. Держави-члени мають інтенсифікувати зусилля із дотримання своїх зобов'язань щодо працівників згідно із Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, Європейською соціальною хартією, Європейською соціальною хартією (переглянутою) та основними конвенціями Міжнародної організації праці стосовно свободи зібрань, права ведення колективних перемовин, заборону дискримінації, дітей та примусової праці, та всіх інших відповідних міжнародних документів, включаючи й ті, що стосуються охорони здоров'я та безпеки праці робітників і людей, які працюють в неофіційній економіці.

60. Держави-члени повинні залучати соціальних партнерів до написання і впровадження державної політики з питань, які є надзвичайно чутливими з огляду на права працівників.

VI. Додатковий захист дітей

61. Держави-члени повинні вимагати, щоб бізнес-структури поважали права дітей під час роботи в межах їх територіальної юрисдикції, та, якщо необхідно, і під час роботи таких бізнес-структур за кордоном, якщо ці вони є резидентами держави-члена.

62. У процесі реалізації Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року та додаткових протоколів до неї, держави-члени мають брати до уваги Загальний коментар №16 про обов'язок держави щодо впливу на бізнес-сектор і права дитини, прийнятий Комітетом ООН з прав дитини. Держави-члени мають також інтенсифікувати зусилля стосовно дітей згідно із Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, Європейською соціальною хартією (переглянутою), конвенціями Міжнародної організації праці щодо дитячої праці, та інших відповідних міжнародних договорів, та

врахувати Принципи щодо прав дітей та бізнесу, розроблені Дитячим Фондом ООН (ЮНІСЕФ), Глобальним договором ООН та міжнародною неурядовою організацією «Врятуємо дітей».

63. Держави-члени повинні залучати всіх зацікавлених учасників до розробки і впровадження політики з питань, що є надзвичайно чутливими з огляду на права дитини, такі, як заходи, запропоновані Конвенцією про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства.

64. Визнаючи, що дітям часто бракує доступу до відповідної інформації та вони стикаються з особливими труднощами у зв'язку з реалізацією права бути почутими, держави-члени повинні, зокрема:

a. заохочувати, або, при необхідності, вимагати, щоб бізнес-структури окремо розглядали права дітей під час проведення перевірок щодо дотримання прав людини в їхній діяльності;

b. впроваджували заходи з усунення соціальних, економічних та юридичних бар'єрів, таким чином, аби діти могли мати доступ до ефективних судових та державних несудових механізмів без будь-якої дискримінації, згідно із Керівними принципами Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей;

c. окремо виділяти права дітей у своїх Національних планах дій.

VII. Додатковий захист корінних народів

65. Держави-члени повинні вимагати, щоб їх бізнес-структури поважали права корінних народів згідно із міжнародними стандартами, працюючи в межах територіальної юрисдикції цих держав, та, якщо необхідно, і під час роботи таких підприємств за кордоном, якщо ці підприємства є резидентами держави-члена.

66. Держави-члени повинні інтенсифікувати зобов'язання щодо бізнесу та прав корінних народів згідно із Декларацією ООН про права корінних народів від 13 вересня 2007 року, Конвенцією МОП № 169 щодо корінних народів, які ведуть племінний спосіб життя в незалежних країнах від 27 червня 1989 року, та будь-яких інших міжнародних документів, що захищають права і культуру корінних народів.

67. Держави-члени повинні застосовувати такі законодавчі та інші заходи, які необхідні для заохочення, а при необхідності, і до примушення бізнес-структур-резидентів в межах їх юрисдикції:

a. поважати права та інтереси корінних народів; та

b. консультуватися і співпрацювати з цими народами з метою отримання їх поінформованої і вільної згоди та схвалення будь-якого проекту, який вплине на їх землі чи території й інші ресурси, зокрема у зв'язку з розвитком, утилізацією чи експлуатацією корисних копалин, водних або інших ресурсів.

Коли підприємства ведуть масштабну діяльність у межах їх юрисдикції, держави-члени повинні вживати цих заходів стосовно такої діяльності.

68. Держави-члени мають звертати особливу увагу на права корінних народів у своїх Національних планах дій.

VIII. Захист захисників прав людини

69. Держави-члени повинні забезпечити, щоб діяльність захисників прав людини у межах їх юрисдикції, які займаються питаннями негативного впливу бізнес-діяльності на права людини, не зазнавали утисків, наприклад, через застосування політичного тиску, залякування, політично-мотивованого чи економічного примушування. Зокрема, мають бути захищені основоположні права захисників прав людини, викладені у статтях 10 та 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

70. Держави-члени повинні захищати, а також і підтримувати, наприклад, через дипломатичні чи консульські місії, діяльність захисників прав людини, які займаються питаннями впливу бізнес-діяльності на права людини в третіх країнах, що відбувається у відповідності до міжнародних та європейських стандартів.